

Makroøkonomisk uenighed – 1930'ernes debat påny?

AF FINN OLESEN

Som bekendt afstedkom den dybe økonomiske krise i 1930'erne, at den herskende økonomiske mainstream kom under pres. De historiske forhold fremkaldte dermed en revolution i den økonomiske tænkning. Og for flere årtier var det den keynesianske fortælling, som udgjorde den makroøkonomiske mainstream. Senere, igen i hvert tilfælde til dels betinget af de faktiske historiske forhold, tog en mere markedskonform og ligevægtsorienteret tænkning over. Med finanskrisen fra 2008, og hvad der skete efterfølgende, er den moderne makroøkonomiske mainstream kommet under et fornyet pres for at være for meget ude af trit med de faktiske forhold i virkeligheden til at kunne være en hensigtsmæssig og relevant forståelsesramme for en analyse af, hvorledes de makroøkonomiske tilpasningsprocesser forløber i moderne monetært og globalt orienterede økonomier. Dengang i 1930'erne som nu er makroøkonomer således uenige om, hvori den rette teoretiske og metodologiske fokusering i deres tænkning skal være. Og ganske bemærkelsesværdigt er der klare sammenfald i både indhold og argumentation mellem den debat, der fandt sted i 1930'erne og den, som finder sted nu.

Indledning

Som bekendt er den videnskabelige udviklingsproces inden for samfundsvidenskaberne sjældent en ligeså kumulativ proces, som den man finder inden for de mere naturvidenskabelige fagdiscipliner. Hertil er det samfundsvidenskabelige univers for foranderligt i såvel sin udformning som i sit konkrete indhold. Men dette betyder naturligvis ikke, at samfundsvidenskaberne og herunder også økonomi ikke har en eller anden historisk forankring. Også nutidige økonomer bygger deres forståelse af økonomiens tilpasningsprocesser i en eller anden udstrækning på de teoretiske landvindinger, som deres fortidige kolleger fik sikret.

Alligevel er det, som om man inden for makroteorien ganske længe har haft en standende diskussion af, hvorledes den rigtige makroteori bør udformes: skal denne beskrive et så nogenlunde stabilt system med næsten naturløvs-lignende grundlæggende kausale strukturer, hvorigennem markedsmekanismen udspiller sin rolle med en så betydelig styrke og effektivitet, at et optimalt makroøkonomisk udfald, i hvert tilfælde på sigt, sikres fremkaldt og fastholdt? Eller er økonomi snarere en så uforudsigelig størrelse betinget af, at al individuel økonomisk adfærd finder sted under et usikkerheds åg af en sådan styrke, at det bliver svært (umuligt?) at sige noget korrekt relevant om mange fremtidige økonomiske forhold, således at visionen om automatisk at sikre en økonomi et optimalt udfald på sigt bliver en illusion? Ikke altid er en sådan diskussion selvfølgelig lige hed. Det skifter fra tid til tid alt efter, hvorledes de økonomiske konjunkturer arter sig. I perioder med en dyb international økonomisk krise, som i 1930'erne og nu, tager kritikken af samtidens makroøkonomiske mainstream opfattelse til, der dengang som nu repræsenterer en makroøkonomisk forståelsesramme, som er meget markedskonform i sit indhold, forfølger en uniform metodologi og er forankret i et ligevægts univers, som betinger, at økonomien indeholder så stærke endogene mekanismer, at uligevægtsprægede forhold – som eksempelvis en omfattende

økonomisk krise – automatisk på sigt bliver redresseret. Til andre tider, når økonomierne bare synes at kunne vokse, og de 'gode' tider bare af sig selv bliver til 'bedre' tider, så er debatten eller rettere kritikken af den markedskonforme økonomiske mainstream opfattelse ikke nær så varm og udbredt. I sådanne tider er visionen om, at stadig mere marked er bedre end mindre marked, stærkt tilstede ikke alene i det akademiske liv og politiske liv, men mere generelt også i samfundet blandt de enkelte borgere. I sådanne tider synes det også oplagt, at det er et gode at være så fri som mulig for en snærende offentlig intervention i markedsøkonomien. Sådanne forhold er til gavn ikke alene for den enkelte men for hele samfundet, synes forståelsen typisk at være.

Om debatten om den gennem tiderne – konkret 1930'erne sammenlignet med nu – standende makroøkonomiske uenighed handler denne artikel. I det følgende afsnit skal der således gives en kort præsentation af nogle udvalgte aspekter af keynesianismens gennembrud i 1930'erne. Dernæst følger et afsnit som sætter fokus på vores moderne nutid og den makroøkonomiske mainstream med henblik på metodologi, kravet om realisme, den post keynesianske kritik og mainstreams svar på tiltale. Endelig afsluttes artiklen med nogle få opsamlende bemærkninger.

1930'erne: Keynesianismens gennembrud

Som jeg har argumenteret for andet steds, jf. eksempelvis Olesen (2010), så søsatte den engelske økonom John Maynard Keynes – blandt andet på basis af sine erfaringer som det britiske finansministeriums økonomiske ekspert ved Versailles fredsforhandlingerne i kølvandet på den 1. Verdenskrigs afslutning – i efteråret 1919 et livslangt projekt gående ud på at forsøge at få den herskende økonomiske teori til bedre at kunne forholde sig til og forklare de faktiske økonomiske forhold, som var gældende udenfor de økonomiske tekstbøgers verden¹. Vejen frem til en ny revolutionerende forståelse skulle vise sig at være lang. Som bekendt kom gennembruddet først i 1936 med udgivelsen af *The General Theory*. Og heri bryder Keynes på afgørende vis, teoretisk som også metodologisk², med sin samtids økonomiske mainstream forståelse.

Først og fremmest forkastede Keynes sandhedsværdien af Say's Lov. I et moderne samfund, hvor investerings- som opsparingsbeslutningerne typisk tages af forskellige økonomiske enheder og ofte også med et forskelligt motiv for øje, er det ikke sådan, at der er en generel tendens til, at udbud skaber sig egen efterspørgsel. Det hører en svunden fortid til, hvor landbrugserhvervet var det alt dominerende erhverv. I en moderne monetær produktionsøkonomi er der snarere en tendens til, at kausaliteten forløber modsat: her er det ofte sådan, at det er efterspørgslen som er drivkraften bagved udbuddet og ændringer heri.

Og i Keynes' optik er det desværre ikke altid sådan, at den samlede efterspørgsel er af en sådan størrelse, at det giver et makroøkonomisk optimalt udfald med etablering af den fulde beskæftigelse til følge. Netop derfor er der et behov for at fremsætte en indkomstdannelsesteori, som kan forklare dels hvorfor den samlede produktion og beskæftigelse nu har det omfang, som det faktisk er tilfældet og dels hvad man kan gøre for at regulere de økonomiske forhold i samfundet, således at en eventuel uligevægt i økonomien kan minimeres. Og en sådan indkomstdannelsesteori eller makromodel er givet ved det effektive efterspørgselsprincip, som Keynes præsenterede i kapitel 3 i *The General Theory*. Heri præsenteres der en teoretisk forståelsesramme, som med basis i en forventningsbetinget økonomisk adfærd, binder økonomiens reale og monetære sektorer sammen. Nogle af kerneelementerne i denne nye forståelsesramme, som gav startskuddet til den moderne makroteoris fødsel, er givet ved dels likviditetspræferencen, hvori penge gøres til en finansiell fordring, der på sin vis binder nutidige aktiviteter sammen med de fremtidige og i princippet ukendte økonomiske hændelser, dels forbrugs- og investeringsfunktionen, hvori især eksistensen af en fundamental eller ontologisk form for usikkerhed kan forklare, hvorfor

investeringsomfanget typisk er så svingende, som historien har vist talrige gange, at det er tilfældet, og dels multiplikatorprocessen, som binder de enkelte efterspørgselskomponenter sammen på en sådan måde, at de makroøkonomiske tilpasningsprocessers forløb kan beskrives over tid. Med denne teoretiske nyskabelse var Keynes nu i stand til at forklare, hvorfor en monetær produktionsøkonomi kunne låses fast i en tilsyneladende næsten permanent underbeskæftigelseslignevægt, sådan som tilfældet var i begyndelsen af 1930'erne.

Og er det makroøkonomiske udfald inoptimalt, så findes der med udgangspunkt i den keyneske forståelsesramme heldigvis en udvej, som kan forsøges anvendt. Fra 1936 og fremefter kunne der gives en solid argumentation for en aktiv anvendelse af den økonomiske politik. I et Keynes' perspektiv først og fremmest ved at forsøge at sikre så hensigtsmæssige finansielle vilkår for den private investeringsdannelse som overhovedet muligt. Og skulle det vise sig, at de pengepolitiske muligheder var opbrugte, så var en aktiv finanspolitik en brugbar løsningsmekanisme: man skulle så at sige forsøge at erstatte de manglende private investeringer ved i stedet for at gennemføre flere offentlige investeringsprojekter.

Som bekendt sejrede denne keynesianske tankegang. Ikke alene inden for den økonomiske fagdisciplin, hvor tænkningen skulle vise sig at blive den dominerende retning i flere årtier, men også mere bredt samfundsmæssigt i og med, at de moderne vestlige velfærdsamfund i en eller anden udstrækning alle er opbygget efter den 2. Verdenskrig på basis også af elementer, der er hentet fra den keynesianske forståelsesramme. Senere kom tankegangen dog under pres. Først økonomisk teoretisk med monetarismens fremkomst i slutningen af 1960'erne, og hvad deraf siden fulgte af makroøkonomisk teoriudvikling. Senere også mere samfundsmæssigt efterhånden som der blev stillet flere og flere spørgsmål ved den historiske udformning af den moderne velfærdsstat.

Moderne tider og den makroøkonomiske mainstream

Som det fremgår af næsten enhver lærebog i makroøkonomi; jf. eksempelvis Froyen (2013), udgøres den moderne makroøkonomiske mainstream tænkning af dels den nyklassiske dels den ny-keynesianske teori, der af de to varianter er den klart mest dominerende teoriretning³. Om end enige på det metodologiske plan er de to makroøkonomiske skoler forskellige i deres økonomisk teoretiske forståelse.

Af de to skoler er således den nyklassiske forståelse den mest markedskonforme forstået på den måde, at denne ikke rigtig anerkender, at der kan være økonomiske problemer og forstyrrelser på hverken det helt korte eller på det lange sigt, som kræver en aktiv økonomisk politisk regulering af samfundsforholdene – ifølge denne tankegang er effekten af økonomisk politiske indgreb i økonomien realøkonomisk set neutrale såvel på det korte som på det lange sigt. Ifølge den ny-keynesianske forståelsesramme er dette dog en for forsimplet analyse af forholdene omkring moderne økonomier. Dels på grund af trægheder i løn- og prisdannelsen dels som følge af andre imperfektioner i økonomien fungerer denne sjældent helt optimalt på kortere sigt. Hensigtsmæssige økonomisk politiske tiltag kan således afbøde de tendenser til uligevægte i økonomien, som ofte kan iagttages, og dermed kan indgrebene gøre vejen henimod en mere harmonisk langtidslignevægt både lettere og hurtigere at nå. Eller sagt på anden vis; ifølge den ny-keynesianske opfattelse er økonomisk politiske indgreb på kort sigt ikke nødvendigvis realøkonomisk set neutrale; de kan i nogle sammenhænge godt gøre en positiv forskel. På det længere sigt derimod fungerer markeds mekanisme så effektivt, at markederne uden en aktiv økonomisk politisk regulering af selv sig finder optimale udfald.

På det metodologiske plan er der dog ikke den store forskel mellem de to makroøkonomiske skoler. Begge er således enige om, at makroøkonomiske modeller skal indeholde de følgende fire kendetegn for at være relevante modeller:

- i) husholdninger som virksomheder skal opføre sig rationelt optimerende;
- ii) de skal forfølge en intertemporal forbrugs- og investeringstilpasning;
- iii) og i bestræbelserne herpå skal de gøre brug af de såkaldte rationelle forventninger, og
- iv) de enkelte agenter udspiller deres økonomiske adfærd i et generelt ligevægtsmodel set up.

Begge skoler anbefaler således en uniform metodologisk tilgang, som er klart matematisk formalistisk i sit indhold⁴.

Blandt andet baseret på den globale økonomiske krise, som tog sit udgangspunkt i den finansielle krise fra 2008, har der i tiltagende grad været rejst en kritik mod den moderne makroøkonomiske mainstream eksempelvis for dens mangel på empirisk realisme. Afspejler den herskende tænkning på nogen nævneværdig relevant måde 'the real world' for nu at bruge en af Paul Davidsons yndlings termer? Har jagten på en tilsyneladende formel videnskabelighed – med de naturvidenskabelige fagdiscipliner som et ideal for, hvorledes den rigtige type af videnskabelighed skal forsøget formuleret – ikke gjort forestillingerne om den makroøkonomiske virkelighed, dens udvikling og de makroøkonomiske tilpasningsprocesser for sterile og for forudsigelige? Eller som Pålsson Syll (2010) påpeger: Målet med økonomiske analyser må primært være det at kunne 'forklare' den foranderlige sociale virkelighed, hvori husholdninger, virksomheder såvel som de politiske organer træffer deres økonomiske beslutninger. Samfundsvidenskab er relationel. Enhver social struktur er menneskeskabt; ligesom disse strukturer til enhver tid sætter rammerne for den menneskelige adfærds udfoldelsesmuligheder. Samfundsvidenskabelige teorier, og herunder naturligvis også økonomiske, har og bør have klare ontologiske bindinger, hvis de skal fremstå som relevante teorier om det samfund og det økonomiske system, som de forsøger at forholde sig til, er det grundlæggende budskab hos Pålsson Syll.

Og nogle tager da også skridtet fuldt ud, som tilfældet eksempelvis er med Tony Lawson. Igennem efterhånden mange år har han været en af de allermest markante røster i koret af de, der har forfægtet en kritisk realistisk tilgang til økonomi på grund af sin stadige insisteren på, at ontologien skal tages alvorligt. Dermed har han længe været i en klar opposition til den makroøkonomiske mainstream tænkning. Således argumenterer han ganske overbevisende for i Lawson (2009) – med den internationale finanskrisen som et yderst sigende og vellykket illustrerende case eksempel⁵ – at det makroøkonomiske system skal betragtes som et åbent og et socialt system, der er i en konstant forandring. Set med Lawsons øjne kan de enkelte husholdningers som virksomheders økonomiske adfærd – deres planlagte beslutninger og konkrete handlinger – ikke med rimelighed analogiseres med en tankegang, der beskriver disse som isolerede atomer, der er uafhængige af hinanden. Husholdninger som virksomheder er socialt set 'situated and formed' enheder. De indgår alle hver for sig i betydningsfulde sociale netværk, der interagerer på den ene eller den anden måde med hinanden. Som Lawson (2009:765) sammenfatter det: "If social reality is composed of phenomena that are anything but isolated, so too everything is far from constant, or atomistic, but rather is in transformation ... Social reality ... is of a nature that is significantly at variance with the closed systems of isolated atoms that would guarantee the conditions of mathematical deductivist modelling. That is why modern economics has continually failed on its own terms".

Dermed bliver en rendyrket matematisk formalistisk tilgang som den, den makroøkonomiske mainstream anvender, efter Lawsons opfattelse, simpelthen en for mangelfuld approach til alene at styre relevante studier af samfundsmæssige fænomener, herunder de økonomiske. I stedet for bør man, hvis den videnskabelige indsats skal krones med succes, anvende en bredere, mere åben og pluralistisk tilgang, hvor den konkrete approach er bestemt af den givne problemstilling, der skal studeres og analyseres nærmere. Den matematiske formalisme – sådan som den traditionelt anvendes inden for økonomi – fanger netop ikke den konstante foranderlighed, som grundlæggende kendetegner samfundenes, og herunder naturligvis også de makroøkonomiske systemers, udvikling. Mainstream økonomis matematisk formalistiske fejlslutning består, ifølge Lawson (2010:9), mere præcist i, at man konstant forsøger at præsentere ”phenomena of social reality that are mostly really open, relational and processual as if they are everywhere closed, intrinsically constant and effectively isolated or insulated from each other”.

Og den udbredte anvendelse af matematisk formalisme inden for økonomi har, ifølge Lawson (2010a), at gøre med økonomernes forståelse af, hvad videnskab er. For nogle økonomer handler god videnskab om at kunne forudsige præcist. Men dette forudsætter, efter Lawsons opfattelse, en sådan grad af stabilitet i det økonomiske system som ikke med rimelighed kan forudsættes at være til stede i et socialt og stadigt foranderligt system som det, som det økonomiske system nu engang repræsenterer. For Lawson – som selvfølgelig også for andre økonomer – handler god videnskab snarere om at kunne tilbyde tilfredsstillende kausale forklaringer⁶. Og huskes skal det da også, at man kan forudsige – endda sommetider nogenlunde korrekt – uden samtidig at have forstået endside at have forklaret de bagvedliggende mekanismer, som kan betinge forudsigelsens tilsyneladende korrekthed. Tænk blot på et barometer; ved at aflæse dette korrekt kan man overbevise sig selv om det hensigtsmæssige i at tage en paraply med på gåturen, hvis man ikke ønsker at risikere at blive våd af et sandsynligt truende regnvejr, uden nødvendigvis at have forstået det mindste af de bagvedliggende mekanismer, som kan forklare sandsynligheden af et måske foreståede regnvejr. Og kausale forklaringer er ikke nødvendigvis betinget af anvendelsen af en matematisk formalisme, argumenterer Lawson⁷.

Netop også derfor er der et behov for et alternativ til den makroøkonomiske mainstream, har den amerikanske økonom Paul Davidson, som er en af de mest betydningsfulde nulevende post keynesianske økonomer, gennem et langt og omfattende forfatterskab hævdet⁸. For ham og for dem, som er på linje med ham i hans definition af post keynesianismen, jf. eksempelvis Davidson (2005 & 2003-04), er det vigtig at tage sit teoretiske såvel som metodologiske udgangspunkt i *The General Theory*. Derfor er den relevante makromodel, set i et sådant perspektiv, givet ved det effektive efterspørgselsprincip, som Keynes præsenterede i sit kapitel 3. Som Davidson fortolker Keynes, adskiller Keynes' makroøkonomiske forståelsesramme sig fra samtidens mainstream opfattelse – dengang i 1930'erne og som det også er tilfældet i dag – på især fire alt afgørende punkter.

For det første er penge *ikke* realøkonomisk neutrale. Ganske tværtimod er eksistensen af disse af essentiel betydning også realøkonomisk set. Penge er således af en helt afgørende betydning, fordi al økonomisk aktivitet i bund og grund er mere eller mindre tidskrævende processer. Ændrer de finansielle forhold sig i økonomien, påvirkes de reale beslutninger, som træffes af såvel husholdninger som virksomheder. Og dette har kort- som også langsigtede realøkonomiske konsekvenser for det makroøkonomiske udfald, argumenteres der⁹. Og så er penges 'elasticity of production' nul, idet ingen virksomheder vil (eller kan) ansætte arbejdskraft til at 'producere' penge, når pengeefterspørgslen øges¹⁰. Så bevæger en makroøkonomi sig ind i en periode med økonomisk afmatning, øget pessimisme og en aftagende effektiv efterspørgsel, sådan som tilfældet har været for de fleste økonomier i de senere år – hvor husholdninger som virksomheder i et forsøg på at gardere sig mod de eventuelle negative økonomiske hændelser, som en principielt ukendt

fremtid kan indebære, forsøger at gå i en mere likvid position end hidtil – udgør en overskudsefterspørgsel efter penge ikke et relevant match til en tilsvarende overskudsudbudssituation på et andet marked. Dermed bryder validiteten af Say's lov sammen. Hos Keynes bliver en given opsparing således ikke automatisk transformeret om til gennemførelse af nye investeringsbeslutninger af præcist det samme omfang. Og så må det naturligvis heller ikke glemmes, at opsparings- og investeringsbeslutningerne typisk træffes af forskellige aktører med forskellige motiver for øje og ofte også på baggrund af forskellige mere eller mindre præcise forventninger til fremtiden, påpeger Davidson.

For det andet tog Keynes afstand fra, hvad han benævner for princippet om 'gross substitution'. Hermed menes der, at en ændring i de relative prisforhold – eksempelvis på arbejdsmarkedet i forhold til andre markeder – ikke alene af sig selv sikrer, som tilfældet ellers er i den mere klassisk orienterede tænkning, at alle markederne i økonomien simultant bringes i en optimal walrasiansk ligevægt; jf. Davidson (1984)¹¹. Det makroøkonomiske udfald er således ikke pr. automatik et, som sikrer, at en fuld beskæftigelsessituation bliver fremkaldt. Ændringer i den enkeltes økonomiske adfærd er dermed hos Keynes betinget af også andre forhold end blot ændrede prissignaler.

For det tredje forfægter Davidson det synspunkt, at Keynes så det makroøkonomiske system som et system, der er kendetegnet ved 'non-ergodicity' (et såkaldt ikke-repetitivt system). Hermed mener han, at det makroøkonomiske system ikke kan betragtes som et simpelt deterministisk fungerende system. Statistisk set er en stikprøve på historiske data fra fortiden derfor ikke et repræsentativt bud på, hvad en 'stikprøve' på fremtidige data ville kunne vise. I modsætning til at være lukket og stabilt, er det makroøkonomiske system derimod at betragte som et åbent, foranderligt og et sti-afhængigt socialt system, hvori tilpasningsprocessernes forløb er af en ikke-repetitiv karakter. Ifølge denne tankegang bevæger makroøkonomien sig således i sit forløb fra "an irrevocable past to an unpredictable future", fordi som Davidson har sagt det: "the future has yet to be created by the actions of today"; jf. Davidson (2003-4 & 2005). Den makroøkonomiske analyse bliver også derfor en kontekst afhængig analyse.

Dette betinger endelig for det fjerde, at fremtiden er principielt ukendt. Den er kendetegnet ved, hvad der benævnes for en fundamental eller ontologisk form for usikkerhed, hvor udfaldsrummet for de fremtidige økonomiske hændelser er undefinerbart, idet fremtiden jo netop skabes ved de handlinger, der konkret gennemføres i dag. Eller som Joan Robinson (1978:12) har sagt det: "at any moment of time, the future is unknown". Og i en sådan situation er husholdningernes og virksomhedernes adfærd ikke karakteriseret ved en perfekt form for rationalitet, der fører frem til optimale udfald. Tværtimod er deres økonomiske adfærd mere ydmyg udformet og kendetegnet ved en eller anden form for begrænset rationalitet¹². Og en sådan forståelse af den menneskelige adfærd har naturligvis også konsekvenser for de økonomiske aspekter af adfærden, ligesom det er af afgørende betydning for, hvorledes det makroøkonomiske system udfolder sine tilpasningsprocesser, når det under konstant udvikling forandrer sig; jf. fremstillingen i Olesen (2010b). Netop derfor bliver eksistensen af 'money-denominated' kontrakter i økonomien, så betydningsfulde som post keynesianerne hævder, at det er tilfældet. Det er gennem sådanne kontrakter, at de enkelte husholdninger som virksomheder forsøger at gardere sig mod den ukendte fremtids eventuelle negative og inoptimale makroøkonomiske udfald; jf. Davidson (2007:77): "Money contracts are a human institution that have been developed to help transactors deal with an uncertain future while engaging in complex, time consuming production and exchange transactions";

Set i Paul Davidsons optik er Keynes' teoridannelse derfor generel i den forstand, at den på en hensigtsmæssig vis kan forholde sig til makroøkonomiske udfald ved såvel fuld beskæftigelse som uden for dette specielle optimale outputs niveau. Derudover er Keynes' teoretiske forståelsesramme

også generel i den forstand, at den baserer sig på færre restriktive forudsætninger end den fremherskende mainstream opfattelse, idet Keynes, ifølge Paul Davidson, jo netop tog afstand fra de oven for nævnte tre essentielle aksiomatiske punkter.

Som nævnt indledningsvis i dette afsnit har de senere års omfattende globale økonomiske krise afstedkommet en kritik af den moderne makroøkonomiske mainstream. Dels som ovenfor belyst på det metodologiske niveau dels naturligvis også hvad angår mainstreams teoretiske forståelsesramme. Således spørger f.eks. Kay (2011) og Davidson (2012): hvorfor forudså den makroøkonomiske mainstream ikke bedre de alvorlige krisetendenser, der begyndte i 2008? Set i Kays optik er svaret klart. Den manglende forudseenhed skal forklares ved den kendsgerning, at den økonomiske tænkning har været præget af den amerikanske Nobelprismodtager Robert Lucas' "vision" om hvad, der er den rigtige form for økonomisk teoretisk modellering: "the construction of a mechanical artificial world populated by interacting robots that economics typically studies"; Kay (2001:2). Men den økonomiske adfærd er *ikke* mekanisk; den er udformet på basis af mange forhold, der i et større eller et mindre omfang er 'kontekst-afhængige'. Netop derfor tager mainstream fejl, når de modellerer de enkeltes forventninger som rationelle forventninger. Og også derfor skal man være varsom med at advokere for én og kun én tilgang til, hvorledes makroøkonomiske problemer skal fortolkes og analyseres. Den matematisk formalistiske tilgang har sine fordele, men den har klart også sine ulemper, er Kays synspunkt.

Direkte foranlediget af Kay forsøgte den kendte amerikanske makroøkonomiske mainstream økonom Michael Woodford efterfølgende at forholde sig til en sådan kritik. Og på sin vis er han lydhør overfor denne. I hvert tilfælde, hvad angår den teoretiske dimension, men grundlæggende ikke metodologisk set: en matematisk modelbaseret økonomisk analyse som den, den makroøkonomiske mainstream tænkning anvender, er kommet for at blive. En generel ligevægtsmodel tilgang med intertemporale optimerende husholdninger som virksomheder er fortsat vejen frem til ny makroøkonomisk erkendelse, er Woodfords synspunkt. Det er dog en for streng antagelse at kræve, at beslutningstagerne kender modellen perfekt i den forstand, at de "are assumed to make exactly the predictions that the model implies are correct"; Woodford (2011:2). Og derfor har kritikerne måske nok ret i, at et teoretisk set up, hvor de enkeltes forventninger er rationelle forventninger, er en for restriktiv opfattelse af, hvordan forventningsdannelsen bør modelleres¹³. Der synes således at være en åbning hos den makroøkonomiske mainstream – hvis Woodford kan tages som en repræsentativ repræsentant for denne tænkning – især, hvad angår hensigtsmæssigheden af at antage rationelle forventninger. Derimod ikke, hvad angår hensigtsmæssigheden af en matematisk formalistisk tilgang. Denne er kommet for at blive.

Afrunding

Som bekendt afstedkom den dybe økonomiske krise i 1930'erne, at den herskende økonomiske mainstream kom under pres. Fortællingen om, at en økonomi kun ganske kortvarigt og kun i en ganske lille udstrækning kunne være væk fra det makroøkonomisk set optimale udfald med fuld beskæftigelse, var for urealistisk til blot på tilnærmelsesvist at kunne beskrive den virkelighed, som mange oplevede igennem den lange periode med økonomisk recession. Med *The General Theory* blev der i 1936 givet startskuddet til, hvad der efterfølgende er benævnt som den keynesianske revolution i økonomisk teori. Senere tog andre mere markedskonforme og ligevægtsorienterede teoriforklaringer over. Som en konsekvens heraf fremstår den moderne makroøkonomiske mainstream med en forståelse af, at økonomiens endogene tilpasningsmekanisme er så kraftigt til stede, at der på det længere sigt vil blive etableret en makroøkonomisk optimal situation. På det kortere sigt påpeger den ny keynesianske teoriretning dog, at en moderne økonomi kan være væk fra et sådant udfald. Stivheder i løn- og prismekanismen og andre former for imperfektioner kan

betinge et sådant udfald. Derfor er der en mulighed for, at økonomisk politiske indgreb kan gøre en positiv forskel på kort sigt. På langt sigt derimod er sådanne indgreb dog realøkonomisk set neutrale. Her er det alene op til markedsmekanismen at få skabt orden i økonomien. Og dette er en opgave, som moderne mainstream økonomer mener, at den er i stand til at opfylde.

Uden for mainstream er der en større skepsis til stede, hvad angår markedsmekanismens styrke og effektivitet. Her sættes der i dag, som tilfældet også var for Keynes' og hans samtidige meningsfællers vedkommende, et spørgsmålstejn. Samtidig anklages den moderne makroøkonomiske mainstream for ikke at have det rette fokus på penges essentielle rolle, ligesom den også anklages for ikke at forsøge at forholde sig til de restriktive aspekter, der følger af eksistensen af en fundamental eller ontologisk form for usikkerhed. Eller sagt på anden vis; dengang i 1930'erne som nu er den herskende teoriforståelse set med mere non-mainstream øjne for ligevægtsorienteret i sin tilgang til en relevant analyse af monetære internationalt integrerede økonomier. Og denne skepsis har af indlysende årsager fået en fornyet styrke de senere år, efterhånden som den internationale finanskrisen slog over i en egentlig realøkonomisk depression.

Indrømmet; også flere af mainstream makroøkonomerne har i de sidste år taget deres teorigrundlag op til overvejelse. Svaghederne i denne synes, set med mainstream øjne, især at være omkring en for utilfredsstillende forståelse af, hvorledes forventningsdannelsen rent faktisk forløber, ligesom der bør være en bedre korrespondance eller et samspil mellem økonomiens reale og monetære sektor. Den metodologiske tilgang med fokus på accept af en matematisk formalisme i form af det hensigtsmæssige i at anvende en generel ligevægtstankegang sættes der dog ikke spørgsmålstejn ved. Givet er det nok, at den moderne makroøkonomiske mainstream vil undergå en forandring i de kommende år, men om den vil vise sig at være så tilstrækkelig, at det får de mere non-mainstream makroøkonomer til at holde op med deres kritik, er mere end tvivlsomt. Så med stor sandsynlighed vil den makroøkonomiske uenighed stadigvæk være til stede, når økonomierne verden over igennem kommer ud af den igangværende dybe krisesituation. På sæt og vis er en sådan makroøkonomisk debat nok kommet for at blive.

Litteratur

Andersen, Torben (2004): 'Macroeconomics – Which Way Now?', *Nordic Journal of Political Economy*, 2004, pp. 3-9.

Andersen, Torben (2000): 'Makroteori' fra bogen *Udviklingslinier i økonomisk teori* redigeret af Chr. Hjorth-Andersen, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2000, pp. 19-43.

Davidson, Paul (2012): 'Is economics a science? Should economics be rigorous?', *real-world economics review*, issue no. 59, pp. 58-66.

Davidson, Paul (2007): *John Maynard Keynes*, Palgrave Macmillan 2007.

Davidson, Paul (2005): 'Responses to Lavoie, King, and Dow on what Post Keynesianism is and who is a Post Keynesian', *Journal of Post Keynesian Economics*, Spring 2005, pp. 393-408.

Davidson, Paul (2003-4): 'Setting the record straight on A history of Post Keynesian Economics', *Journal of Post Keynesian Economics*, Winter 2003-4, pp. 245-72.

Davidson, Paul (1984): 'Reviving Keynes's revolution', *Journal of Post Keynesian Economics*, Summer 1984, pp. 561-75.

Froyen, Richard (2013): *Macroeconomics – theories and policies*, Pearson-Prentice Hall, 10. udg. 2013.

Holt, Richard et al. (1998): 'Neglected Prophets – Paul Davidson: The Truest Keynesian?', *Eastern Economic Journal*, Fall 1998, pp. 495-506.

Kahneman, D.(2003): 'Maps of Bounded Rationality: Psychology for Behavioral Economics', *The American Economic Review*, December 2003, pp. 1449-75.

Kay, John (2011): 'The Map is Not the Territory: An Essay on the State of Economics', *Institute for New Economic Thinking*, September 26, 2011; jf.
<http://ineteconomics.org/sites/inet.civicaactions.net/files/kay-john-state-of-economics-v11.pdf>

Keynes, John Maynard (1936): *The General Theory of Employment, Interest and Money*, Macmillan - Cambridge University Press 1973.

King, J.E. (1995): *Conversations with Post Keynesians*, St. Martin's Press 1995.

Lawson, Tony (2010): 'Really Reorienting Modern Economics', indlæg afholdt på conference 'The Economic Crisis and the Crisis in Economics', Institute for New Economic Thinking, King's College Cambridge, 8.-11. april 2010, pp. 1-21.

Lawson, Tony (2010a): 'Economics and Science', *The Transatlantic: Journal of Economics and Philosophy*, no. 1; online version på <http://thetransatlantic.org>.

Lawson, Tony (2009): 'The current economic crisis: its nature and the course of academic economics', *Cambridge Journal of Economics* 2009, pp. 759-77.

McFadden, D. (1999): 'Rationality for Economists?', *Journal of Risk and Uncertainty*, 19:1-3, 1999, pp. 73-105.

Olesen, Finn (2011): 'Davidson on Keynes and Macroeconomics', *International Journal of Business and Social Science*, Vol. 2, No. 8, May 2011, pp. 50-59.

Olesen, Finn (2010): *John Maynard Keynes: The Making of a Revolution – The birth of modern macroeconomics*, Verlag Dr. Müller, Saarbrücken 2010.

Olesen, Finn (2010a): 'A Treatise on Money – om debatten mellem Hayek og Keynes', *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 2010, Nr. 2, pp. 265-286.

Olesen, Finn (2010b): 'Uncertainty, bounded rationality and post-Keynesian macroeconomics', *Intervention – European Journal of Economics and Economic Policies*, Vol. 7 (2010), Number 1, pp. 109-24.

Olesen, Finn (2008): 'The Economic Consequences of the peace – et teoriehistorisk case studie', *Erhvervshistorisk Årbog 2008*, Statens Arkiver – Erhvervsarkivet, pp. 52-73.

Olesen, Finn (2006): 'Om økonomisk metode – et relevant alternativ til hermeneutikken?', *Erhvervshistorisk Årbog 2006*, Statens Arkiver – Erhvervsarkivet, pp. 7-31.

Pålsson Syll, Lars (2010): 'What is (wrong with) economic theory?', *real-world economics review*, issue no. 54, 2010, pp. 23-57.

Robinson, Joan (1978): 'Keynes and Ricardo', *Journal of Post Keynesian Economics*, Fall 1978, pp. 12-18.

Simon, H.A. (1979): 'Rational Decision Making in Business Organizations', *The American Economic Review*, September 1979, pp. 493-513.

Simon, H.A. (1978): 'Rationality as the Process and as Product of Thought', *The American Economic Review*, May 1978, pp. 1-16.

Snowdon, Brian & Vane, Howard (2005): *Modern Macroeconomics – Its Origins, Development and Current State*, Edward Elgar Cheltenham, UK, 2005.

Woodford, Michael (2011): 'What's Wrong with Economic Models?', October 3, 2011; fra hjemmesiden: <http://www.columbia.edu/~mw2230/>

Noter

¹ Det første seriøse bud på et tilløb til en sådan ny forklaringsramme kan anes i *The Economic Consequences of the Peace* fra 1919; jf. Olesen (2008), senere kom værket *A Treatise on Money* i 1930, hvori Keynes forsøgte sig med et bud på, hvorfor økonomier kan befinde sig uden for en situation med en automatisk tendens til fuld beskæftigelse. Forsøget mislykkedes dog, idet Keynes' teoretiske referenceramme i 1930 var givet ved det kvantitetsteoretiske univers; jf. Olesen (2010a).

² For en belysning af nogle udviklingstræk i den økonomiske metodologi kan der henvises til Olesen (2006).

³ For en grundig indføring i den moderne makroteori kan der eksempelvis henvises til Snowdon & Vane (2005).

⁴ For en glimrende kortfattet belysning af den makroøkonomiske mainstreams væsentligste kendetegn kan der henvises til Andersen (2004). Ifølge ham er essensen af denne tankegang: "The hallmark of the current state of the art in macroeconomics is to build intertemporal general equilibrium models to capture the intertemporal linkages and to formulate models based on the incentives of well defined decision makers"; Andersen (2004:4); jf. også Andersen (2000) for en uddybende belysning.

⁵ Eksempelvis konkluderende: "At all points in, and stages of development of, the financial system, we are faced not with a ubiquity of regular behavioural patterns underpinned by isolated systems of human atoms, but with the perpetual emergence of novelty, not least at the level of relational structures, underpinning transformed mechanisms and practices. This sort of continual emergence within a relationally structured, interconnected, totality in motion, is seemingly the essence of any financial system within capitalism"; Lawson (2009:774).

⁶ Således påpeger eksempelvis Paul Davidson: "Explanation is the first thing in science. If you can't explain, you don't have anything. But you needn't necessarily predict. Now, if you know the future's is uncertain, what does that mean? It means basically ... that humans have free will. The human system isn't deterministic or stochastic ... Humans can do things to change the world ... they create institutions"; King (1995:21).

⁷ Som Lawson (2010a) påpeger: "Causal explanation is a step that typically cannot be reduced to mathematical manipulation. For it typically involves a conceptual move from phenomena of one type to a cause of a quite different (and perhaps previously unknown) type".

⁸ For en mere generel belysning af Paul Davidson, kan der eksempelvis henvises til Olesen (2011).

⁹ Som vi så grundigt er blevet belært af den seneste internationale finanskriser; er den nødvendige likviditet ikke til stede, nationalt som internationalt, så sander de måske ellers velsmurte moderne globalt orienterede nationale monetære økonomier let til med ganske alvorlige realøkonomiske konsekvenser til følge.

¹⁰ Dermed bliver penge ifølge Holt et al. (1998:498) ”a ’sink-hole’ of purchasing power: if expectations about the future become pessimistic, liquidity preferences rises, raising the demand for money and lowering the demand for the products of labor. Since money is not produced using labour, the fall of demand for commodities produced by labor is not offset when money demand rises”.

¹¹ Som Davidson (1984:567 & 568-69) påpeger: ”a basic axiom of Keynes’s logical framework is that nonproducible assets that can be used to store savings are not gross substitutes for producible assets in savers’ portfolios ... Consequently, relative price changes via a flexible pricing mechanism will not be the cure-all ’snake-oil’ medicine usually recommended by many neoclassical doctors for the unfortunate economic maladies that are occurring in the real

¹² Ganske længe har økonomer egentlig vidst, at hverken virksomheder eller husholdninger opfører sig rationelt optimerende. Dette er læren af de banebrydende arbejder, som Simon, McFadden og Kahneman har leveret; jf. eksempelvis Simon (1978 & 1979), McFadden (1999) og Kahneman (2003).

¹³ ”Hence the style of modeling favored by rational expectations analysis involves both radical abstraction from many aspects of people’s current circumstances that we know a fair amount about, and heroic specificity about aspects of the future about which we know close to nothing”; Woodford(2011:3-4).